

قیام شهید زید بن علی (رض)

پژوهشی در اسباب و نتایج

رحیم حلو محمد بهادلی *

کوثر ماجد عبد علی عطوانی **

چکیده

موضوع پژوهش حاضر بررسی زندگی شهید زید بن علی بن الحسین و قیام وی علیه حاکمان ستمگر اموی است. ناگفته پیداست که منابع گوناگون دلایل فراوانی درباره شکل‌گیری انقلاب زید بیان کرده‌اند. در این پژوهش با روش توصیفی - تحلیلی به بررسی کنش‌ها و بازخورد آن قیام در کوفه به صورت خاص و در جهان اسلام به صورت عام پرداخته شده است. این پژوهش، با مطالعه و بررسی منابع دست اول و جدید اسلامی، در راستای تبیین تصویری آشکار از آن قیام و نیز غنی کردن گنجینه کتابخانه عربی گام برمی‌دارد. هدف ما در این پژوهش فهم عوامل شکل‌گیری این قیام و برآیند آن است، که دیدگاه‌های فراوانی درباره آن ذکر شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که هدف از قیام زید بن علی، برخلاف برخی ادعاها، دستیابی به حکومت نبوده و در واقع ایشان در پی اهدافی والاتر، از جمله اصلاح جامعه خون‌خواهی امام حسین (ع) و امر به معروف و نهی از منکر، بوده است.

کلیدواژه‌ها: پژوهش تاریخی، زید بن علی، قیام، عوامل.

---

* استاد دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه بصره، عراق، rahiemhiloo@yahoo.com

** پژوهشگر تاریخ اسلامی، عراق

شهید در شعر عزالدین مناصره

کبری روشنفکر*

خلیل پروینی**، علی گنجیان***، امیر فرهنگ‌نیا****

چکیده

شهادت‌گزینش و تکریم‌بندگان مخلص خداوند است و شهید و شهادت از برجسته‌ترین ارکان شعر مقاومت به‌شمار می‌آید. بنابراین شاعر مقاومت باید سرنوشت خود را به‌دست خود رقم بزند و منادی آزادی و استقلال و پای‌بند به مسائل امت خود باشد. عزالدین مناصره، شاعر فلسطینی، از جمله شاعران مقاومت است که به شهید و شهادت اهتمام دارد. به‌طوری‌که عمیقاً به آزادی انتخاب ایمان دارد و خود را در قبال جامعه‌اش مسئول می‌داند. او، با همت، مردم خود را در طغیان علیه ظالم یاری می‌کند و آشتی با واقعیت حال حاضر ملت خود را نمی‌پذیرد و به عظمت، شجاعت، پهلوانی، و فداکاری‌های ملت خود و هم‌چنین بی‌باکی شهدا و تأثیر آنان بر دیگران می‌بالد. این جستار در چهارچوب نقد مضمونی و براساس روش توصیفی - تحلیلی به بررسی نقش شهید در شعر مناصره و قصیده‌های وی پرداخته است. افزون بر این، با نگاهی گذرا به زندگی، شخصیت، و فرهنگ شاعر، ضمن آشنایی با ادبیات مقاومت وی، موضع شهید را در تمامی مجموعه‌های شعری وی ارزیابی می‌کند. از جمله نتایج این تحقیق اثرپذیری شاعر از رویکرد اسلامی است، به‌طوری‌که شخصیت‌های اسلامی و قرآنی را در شعر خود فراخوانده تا بر نقش رسالت‌گونه شهید در زندگی و مرگ تأکید کند.

کلیدواژه‌ها: شهید، مقاومت، فلسطین، عزالدین مناصره.

---

* دانشیار گروه زبان و ادبیات عرب، دانشگاه تربیت مدرس (نویسنده مسئول)، kroshan@modares.ac.ir

** استاد گروه زبان و ادبیات عرب، دانشگاه تربیت مدرس

*** دانشیار گروه زبان و ادبیات عرب، دانشگاه علامه طباطبائی

**** استادیار گروه زبان و ادبیات عرب، دانشگاه شهید بهشتی

سکولاریزم؛ مفاهیم و ریشه‌ها

* احمد سعدی

** صادق کاظم عباس الساعدی

چکیده

موضوع این پژوهش سکولاریزم (علمانیه) از منظر مفهوم و منشأ آن است و دریافتیم که سکولاریزم به معنای بی‌دینی است و فرقی ندارد که آن را به فتح عین بخوانید یا به کسر آن، زیرا هر دوی این خوانش‌ها به بی‌دینی خواهند رسید. هم‌چنین علل شکل‌گیری این گرایش را بررسی کرده‌ایم، تا ضمن آشنایی و نقادی از تکرار آن برحذر شویم. اهمیت و هدف این بحث تا جایی است که موضوع نقد آن نقطه اختلافی میان دو اندیشه الهی و مادی است که در نهایت این آگاهی و شناخت در اذهان ملت‌های مسلمان موجب مقاومت در مقابل اندیشه سکولاریزم می‌شود. گفتنی است یکی از نتایجی که ما در این‌جا به آن رسیده‌ایم این است که سکولاریزم به‌منظور حل مشکلات موجود در اروپا شکل گرفته است و نسخه دقیقی نیست و توانایی حل معضلات ملت‌های مسلمان را ندارد، زیرا دنیای غرب با دنیای اسلام تفاوت‌های بسیاری دارد و هر کدام نسخه‌های خود را می‌طلبند.

کلیدواژه‌ها: سکولاریزم، هیومنیزم، کاتولیک، پروتستان‌تیسیم.

---

* استادیار علوم قرآن و حدیث، دانشگاه تهران، پردیس فارابی قم (نویسنده مسئول) a.saadi@ut.ac.ir

** دانشجوی دکتری معارف اسلامی، دانشگاه تهران، پردیس فارابی قم، دانشکده الهیات

گفتمان امید در شعر بشری بستانی

علی باقر طاهری نیا*

حسین الیاسی**

چکیده

یکی از مهم‌ترین عناصر ادبیات متعهد آگاهی بالقوه شاعر و اعتقاد به حرکت در فراتر از زمان زندگی است. حقیقت شعری شاعر را بر آن می‌دارد تا آگاهی از واقعیت انسانی را با چشم‌انداز آینده هم‌گام کند که این هم‌گامی زمینه‌ساز صداقت در تعبیر و احساس و تجربه شاعرانه می‌شود. حقیقت شعری در نتیجه هم‌راهی آگاهی واقعی که مرتبط با درک واقعیت و آگاهی احتمالی که مرتبط با چشم‌انداز آینده در خطاب شعری است ظهور می‌یابد. شعر بشری بستانی سرشار از امیدی است که در برابر اسباب غارت و جدایی و ظلم، که هم‌چنان تلاش بر نابودی دارد، تزلزل‌ناپذیر است و این امید به آینده روشن و سرشار از سرزندگی و نشاط سلاح بشری بستانی است و همین امید موجب بازشدن باب‌رهای ملت‌های عربی از سختی‌ها می‌شود. چشم‌انداز آینده، که بر تمامی کلمات بشری بستانی سایه افکنده، از آگاهی والای شاعر نشئت گرفته، به گونه‌ای که معتقد است اگر امید و خوش‌بینی نباشد ملت نمی‌تواند در برابر دشمنی‌ها مقاومت کند. در این مقاله از خلال تحلیل برخی از شواهد شعری، استراتژی فکری انقلابی بشری بستانی، که همراه با خوش‌بینی است، بررسی شده است. این پژوهش به روش توصیفی - تحلیلی به بررسی ابعاد مذکور می‌پردازد.

کلیدواژه‌ها: بشری بستانی، خطاب شعری، جنگ، امید.

---

* استاد گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه تهران (نویسنده مسئول) btaheriniya@ut.ac.ir

** دانشجوی دکتری زبان و ادبیات عربی، دانشگاه تهران

بررسی تعلق خمس به سود شرکت‌ها و مؤسسات دارای شخصیت حقوقی

سیدمحسن طباطبایی*

حسن علیدادی سلیمانی**

چکیده

خمس از احکام ضروری دین مبین اسلام است و آیه ۴۱ سوره مبارکه انفال، روایات متواتر، و اجماع فریقین بر آن دلالت دارند؛ با وجود این، بر سر موارد آن اختلاف است، به‌ویژه منافع کسب که فقط عالمان شیعه امامیه به استناد ظهور آیه و روایات معتبر ائمه معصومین (ع) به آن فتوا داده‌اند. پرداخت خمس سرمایه و سود حاصل از آن واجب است و از آن‌جا که برخی از شرکت‌ها و مؤسسات دارای شخصیت حقوقی مستقل‌اند، ظاهر آن است که حکم فوق درباره آن‌ها نیز جاری شود. این تسری دو دلیل دارد: یکی تنقیح مناط در حکم وجوب خمس و دائرمدار ملکیت و منفعت دانستن آن و دیگری توجه به حکم وضعی و حق مالی که شارع مقدس در منافع قرار داده است. بدیهی است که احکام وضعی مشروط به اهلیت و عقل و بلوغ نیست. البته تمسک به این روش در صورتی است که از اختیارات ولی فقیه چشم‌پوشی شود، وگرنه حاکم جامعه اسلامی اجازه دارد همانند اخذ مالیات، که در همه جوامع مرسوم است، از شرکت‌ها و مؤسسات خمس و زکات آن‌ها را دریافت کند.

کلیدواژه‌ها: خمس، شخصیت حقوقی، شرکت.

---

* دکترای فقه و اصول (سطح ۴ حوزه)، استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بین‌الملل کیش (نویسنده مسئول)

mv642182@yahoo.com

** دکترای فلسفه و کلام اسلامی، استادیار دانشگاه تهران، پردیس کیش، adiat559@gmail.com

زبان نمادین گفتمان دینی چالش شیوه‌ها

سید اکبر غضنفری*

چکیده

زبان نمادین (رمزگونه) زمینه‌های پرباری را برای خوانش تأویل‌محورانه متن فراهم می‌آورد. آن‌گونه که دایره معانی آن‌ها، بنا بر رویکردهای مرتبط با گفتمان نمادین، گستردگی یا محدودیت پیدا می‌کند. اساساً چنان‌چه یک رویکرد دینی یا ادبی در خوانش تأویل‌محورانه خود از روش واقع‌گرایانه یا روشی علمی و منطقی پیروی نکند، به مراتب کم‌تر نقد می‌شود. اما چالش زمانی روی می‌دهد که دریافت‌ها و تأویل‌ها سمت و سویی غیرروشمند را دنبال کنند. بدین ترتیب که پاره‌ای تأویل‌ها و یافته‌های خود را به چهارچوب‌ها و اصولی محدود می‌کنند که از قاعده خاصی پیروی نمی‌کند یا اساساً خاستگاهشان ذوق و قریحه فردی و سلیقه‌ای است. این مقاله در پی واکاوی و بررسی گونه‌هایی از خوانش سستی از گفتمان نمادین است. از این رو این فرضیه را، که برخی از شیوه‌های مطالعه در متون دینی جنبه عینی و واقع‌گرایانه ندارند، مبنای کار خود قرار داده است؛ زیرا در قرائت زبان متن از راه کارها و روش‌های علمی تبعیت نمی‌کنند. شیوه‌ای که به تناسب موضوع پژوهش در این مقاله انتخاب شده توصیفی - تحلیلی است. بدین ترتیب که نخست نمونه‌هایی از خوانش‌های یادشده را آورده‌ایم، سپس به تحلیل، توضیح، و نقد آن‌ها می‌پردازیم. نتیجه آن‌که چنان‌چه گفتمان‌های نمادین غیرروشمند بررسی و با ذهنیت‌های تک‌بعدی و پیش‌داورانه تحلیل شوند، به صحت و نزاهت گفتمان آسیب می‌رسانند، تا جایی که آن را در معرض نقدهای جدی قرار می‌دهند و در نهایت می‌تواند اساس اندیشه را مورد هدف قرار دهد.

کلیدواژه‌ها: زبان گفتمان دینی، نمادگونی، خوانش، چالش شیوه‌ها.

تحلیل تطبیقی نمادهای دال بر هدایت و ضلالت در قرآن کریم و عالم رؤیا

علی اکبر مرادیان قبادی*

چکیده

زبان نمادین از اشتراکات کلام وحی و عالم رؤیاست. تعدد کتب تفسیر قرآن کریم و تعبیر خواب نیز بیانگر پیچیدگی و رمزآلود بودن این دو رشته است. جالب توجه آنکه برخی از این نمادها در هر دو زمینه دلالت‌های مشابهی دارند؛ از قبیل نمادهای دال بر هدایت و ضلالت که در این مقاله بررسی شده‌اند. به این صورت که این واژگان در هر دو رشته استخراج، دلالت‌های آنها به روش وصفی - تحلیلی بررسی، و بر طبق آرای مفسران و معبران مقایسه شده است تا میزان ارتباط و تشابه آنها مشخص شود. در پایان پژوهش این نتیجه حاصل شد که غالب این رموزها به‌نحو قابل تأملی متشابه‌اند و این نشان می‌دهد که هر دوی آنها سرچشمه واحدی دارند.

کلیدواژه‌ها: زبان وحی، بررسی مقایسه‌ای، نمادهای دال بر هدایت و ضلالت، عالم رؤیا.